

ANMELDELSER

Frederik Schyberg: Den store Theaterrejse. Michael Rosings Dagbog og Breve fra Pariserrejsen i 1788. København. Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag. MCMXLIII.

At der herhjemme vedvarende kan gøres overraskende Haandskriftsfund af litterær Værdi, som har henligget gemt eller glemt i Privateje, viser nærværende Tilfælde. Ved Imødekommenhed fra Ejeren, en Ætling af *Michael Rosing*, en af den danske Skueplads' ypperste Kunstnerpersonligheder og fra Memoirelitteraturen kendt som *Rahbeks* og *Oehlenschlägers Ven*, har Dr. *F. Schyberg* faaet Originalmanuskriptet til Dagbogen fra Theaterrejsen overladt til Udgivelse.

I Reformernes mindeværdige Aar havde Direktionen for det kgl. Teater den lyse Idé at udsende tre af dets mest yndede Skuespillere paa en Studierejse med pædagogiske Formaal. Betegnende for den Tillid, Direktionen nærrede til Rosings økonomiske Sans, blev det betroet ham at føre Kasseregnskabet, medens det overdroges *J. D. Preisler* at holde »en ordentlig Journal over den hele Rejse, oplyst med de Anmærkninger, som de gave over og ved hvert Theater«. Aaret efter fremkom denne Beretning med Titlen »Journal over en Reise gennem Frankrige og Tydskland«. *J. R. Saabye* fulgte med som tredje Hjul paa sine store Kunstfællers Vogn.

Rosings nu offentliggjorte Dagbog er et værdifuldt Supplement og Modstykke til Preislers Journal, hin af intim Art, kun nedskrevet for ham selv, denne bestemt for Offentligheden. I de to Rejseberetninger spejler sig begge Kunstbrødrers fra hinanden vidt forskellige Mentalitet, der ogsaa præger sig i deres Stil. Den letfængelige og midtpunktflyvende Preisler, udgaet fra et højt kultiveret Hjem, førte en øvet Pen. Ved Siden af kunstnerisk Virksomhed plejede han sin litterære Forfængelighed, skrev Skuespil og planlagde en Roman, Ferdinand Braun der Gothe, af hvilken kun udkom første Del, en maskeret Selvkildring, som det maaske vilde lønne sig at analysere. Rosing, den retlinede, stejle Nordmand, naiv i sin Stolthed, uden litterær Ambition, Mønstreret paa en Ægtemand og Fader, hvis strenge Moral var ret enestaaende blandt hans Kunstfæller her til Lands.

I Instruxen for de Rejsende hedder det, at de fornemmelig skulde besøge de parisiske Theatre samt ogsaa i denne Stad se og studere den fine og belevne Verden overensstemmende med de Roller, der herhjemme enten var dem tilfaldet eller vilde blive dem tildelt. De gode tyske Theatre, der »maaske viste mest Overensstemmelse med den danske Smag«, maatte besøges, hvorfor de burde »afmaale deres Opholdstid i Paris, at de ikke taber denne Opmærksomhed af Sigte«. Rejsen varede i fem Maaneder og førte over Hamborg til Paris videre til Mannheim, Wien, Prag og tilbage over Hamborg. I Europas Hovedstad besøgte Kunstfællerne flittigt Théâtre français, Théâtre italien, Operaen og den nyoprettede Deklamationsskole, Ophav til det senere Konservatorium, der særlig maatte interessere Rosing som Sceneinstruktør. En Vurdering af hans Indtryk af Kunst og Kunstnere i det enkelte her og andre Steder han besøgte, falder udenfor nærværende Omtale af Rosings Dagbog.

Af almen Interesse og som en Prøve paa hans Iagttagelsesevne og Stil er Optegnelserne fra et Besøg i Versailles, frisk og fornøjeligt skrevet. »Kongen er en deylig, tyk, feed Herre, seer ligesaa veltilfreds ud, som en Marskbonde ved sit Fad og Kande Bier, og havde vist Brillanter for en Million paa sig. Dronningen er en deylig Dame, med meget udvortes høy Anseelse, Værdighed og Majestæt i hver en Miine og Mildhed i hvert et Træk. Monsieur — senere Kong *Ludvig XVIII* — er en lille, tyk undersætsig Podagrist. Comte *d'Artois* — senere Kong *Carl X* — »seer ud som den største Vellystning, høy, velvoxen og meget munter«.

Livet i Paris tiltalte ikke Rosing; han frastødtes af dets Frivolitet og beherskede ikke Sproget, medens Preisler her følte sig i sit rette Element, optaget af Eventyr. »Du kan ikke forestille dig, hvad Paris er for et Sodoma; jeg bliver formelig snever om Hjertet«, skriver Rosing til sin Hustru. Hun og Børnene, særlig en syg Dreng, er hver Dag hans første og sidste Tanke.

Rahbek havde vist Vejen til de tyske Theatre. Paa sin Rejse i 1784 havde han besøgt Mannheim og sluttet Venskab med *Heinrich Beck* og *Iffland*. Begge disse optager en vidtløftig Plads i hans Erindringer. En tysk Litteraturhistoriker, *Heinrich Knudsen*, har udgivet Becks Breve til Rahbek i det kgl. Bibliotek tilligemed en Monografi om den tyske Kunstner. »Man behøver kun at nævne Rahbeks Navn«, siger Rosing, »for enhver tysk Skuespiller af noget Værd, og man kan være vis paa at blive modtaget paa det bedste«. Rosings uforbeholdne Omtale af Kunst og Kunstnere i Mannheim, München, Prag og Wien er for enhver, der befatter sig med tysk Teaterhistorie, af betydelig Værd. Mærkes kan Oplysningen om at den danske Udsending i Regensburg, *von Eyben*, i Sommeren 1789 foranledigede Opførelsen af *Ewalds Balders Tod*, en Opera efter det Danske som Friluftsforestilling. Ved Omtalen af Syngespildigteren *Dittersdorff* kunde maaske have været nævnt, at han har forfattet Teksten til »Den røde Hue«, hvis Opførelse paa den danske Scene i 1794 gav Anledning til Tumulter (Slægten Ahlefeldt, 1897, S. 84 f.). Rejsen endte, som den begyndte, i Hamborg, hvor Rosing stiftede Bekendtskab med *F. L. Schröder* og hans Kunst. Dagbogen slutter med en ligesaa begejstret som velbegrundet Hyldest til Datidens største tyske Karakterskuespiller. Rosing nævner i sin Omtale af Schröders Privatliv en ung Actrice og en lille Dreng, »som han har taget til sig, og som Ondskaben beskylder for at være hans Søn«. I Noten hertil anfører Dr. Schyberg, efter Schröders Biograf *F. L. W. Meyer*, at den store Kunstner døde barnløs, men under Gæstespillet i Wien havde taget en forældreløs Pige, *Demoiselle Schwarzenfeld* til sig i Huset. I Forbindelse hermed kan jeg oplyse, at ifølge Kirkebogen i Klensby fødtes 29. Okt. 1796 *Carl Friederich Heiberg* af Forældrene *Friedrich Ludwig Schröder* og *Demoiselle Anna Mariane von Schwarzenfeld* (Biografisk Lexikon, 1. Udg. VII, 251), der døde 1846 i Rellingen, hvor Schröder tidligere var død i 1816. Hvorledes Schröder er kommet til at give sin Søn Navnet Heiberg, hvis kendteste Bærer den Gang var *P. A. Heiberg*, har jeg ikke kunnet opspore. *C. F. Heiberg*, Advokat og efter Opstanden i 1848 Boghandler i Slesvig, hvor han døde i 1872, er kendt som Ophavsmanden til den slesvig-holstenske Fane. Hans Sonner, Forfatteren *Hermann Heiberg*, af hvis Romaner en er oversat til Dansk, »Formløse Breve fra Hertuginen af Sjælland«, og hans Broder, Borgmester i Slesvig, har jeg begge kendt godt. *Hermann Heiberg* mindede i Ansigtstrækkene forbløffende om Grögers Portræt af Bedstefaderen (Theatermuseet). Tilfælles med denne havde han ogsaa den høje noget ranglede Skikkelse, som Samtidige omtaler.

Beklageligvis var Teaterrejsen fra først til sidst præget af Rivninger mellem Rosing og Preisler. I Dagbogen betegnes deres Sendefærd som en »Slyngelrejse« og Preisler som »Flagreaand«, Intrigant og Spyttslikker.

Hvorom alting er, bringer Rosings Dagbog udover det teaterhistoriske et

rigt tids- og kulturhistorisk Stof, der ofte vil blive raadspurgt i Fremtiden.

Til det Billede af Rosing, der er givet i hans Brevveksling med Rahbek fra dennes Wertherperiode, som er offentliggjort i Jul. Clausens og P. F. Rist's Memoirer og Breve (1905), føjes nye Træk i de fornøjelige, hidtil utrykte Breve fra Rosing (i det kgl. Bibliotek), hvilke Udgiveren har indskudt kronologisk i Dagbogen »som Akkompagnement« og som er af Interesse i tidstypisk og personlig Henseende.

I en klar og anskuelig Fremstilling, der røber den erfarne Teaterkritiker og smidige Stilist, har Dr. Schyberg medgivet Dagbogen en Introduktion i Datidens Teaterkunst og Karakteristiker af dens mest fremragende Udøvere ude og hjemme.

Dr. Schyberg opfylder alle tænkelige Krav til Fortolkningen af en Text i Retning af alsidig Belæsthed og Dybdegranskning, særlig af fremmed lidet kendt Speciallitteratur. Til Textens 200 Sider slutter sig 140 Sider Anmærkninger og Henvisninger. I disse har Udgiveren indflettet mange selvstændige biografiske Rids og Lokalstudier, ja endog, hvad der er et Særsyn, indenfor denne Ramme indføjede Portrætter og Prospekter efter Malerier, Tegninger og Stik.

En afdød Historiker har en Gang sagt, at, naar han aabnede en nyudkommen Bog af historisk Indhold, saa han først paa Anmærkningerne for at forvisse sig om Forfatterens eller Udgiverens Kvalifikationer. Om hin Mand havde levet endnu, vilde han have tildelt Dr. Schyberg den højeste Pris. Ogsaa Registrerne fortjener Ros. Hvorledes Kravene til en Textudgiver er undergaaet en glædelig Forandring ses bedst, naar man søger tilbage til de med alle Mangler behæftede Brevpublikationer af *F. L.* og *C. L. N. Mynster*, som fattes Indføring, sag- og personhistoriske Oplysninger samt Registre. I det store og hele gælder de samme Anker Udgaven af Fru Heibergs Erindringer, der i ganske særlig Grad tiltrængte kritiske Randbemærkninger. Nyudgaven bøder i ingen Henseende paa de tidligere Brøst. Endnu værre staar det til med de skandaløse Optryk af H. C. Andersens »Mit Livs Eventyr«.

Naar Talen er om Teaterhistorien, bør det ikke glemmes, at *Robert Neiiendam* i sin Udgave af Breve fra danske Skuespillere (1—2), der nu ligger 30 Aar tilbage i Tiden, og som var hans første Arbejde paa dette Omraade, har ledsaget Brevene med en paa grundige Biblioteks- og Arkivstudier hvilende Kommentar, der stadigt citeres.

Dr. Schybergs fortrinlige Kommenteringsarbejde har en videregaaende Mission. I dramaturgisk interesserede Kredse herhjemme næres Ønsker om Oprettelsen af en særlig Lærestol i Teaterhistorie, ikke mindst fordi der hos os for Tiden findes flere videnskabeligt indstillede Dyrkere af denne Særdisciplin. Det 1911 stiftede Selskab for Teaterhistorie har bidraget til at vække Interessen for sit Formaal i vide Kredse og været med til at skabe Museet paa Hofteatret, Rob. Neiiendams Livsværk, der med Rette som det første og rigeste i sin Art nyder Anseelse i hele Norden. Den 1. April d. A. er der bleven oprettet en »Zentralstelle für Theaterwissenschaft an der Universität Wien« med Sæde i Hofburg, Bathianystiege. Til dets Leder er beskikket den tidligere Direktør for Burgtheater i Wien og senest Professor i Münster, Dr. phil. *Heinz Kindermann*, en af Tysklands mest fremragende Litteraturhistorikere, der gentagne Gange har holdt Foredrag i København.

En lønnende Opgave for det nyoprettede Institut vilde være at samle og bearbejdede de vigtige Bidrag til tysk Teaterhistorie, der rummes i den danske Memoire- og Rejselitteratur fra anden Halvdel af det 18. Aarhundrede.

Gennem utallige Henvisninger til delvis upaaagtet særlig dansk Kildestof, har Dr. Schyberg afstukket Vejene for Studiet af det almindelige europæiske Teaters Historie, og alle, der træder i hans Spor, vil have Brug for hans Vejledning.

Det Gyldendalske Forlag fortjener udelte Anerkendelse af det fornemme og stilfulde Udstyr i Papir og Tryk, det trods Tidens Ugunst har givet Bogen, og den Rigdom af Illustrationer, der ledsager den.

Til Slut kan Anm. ikke tilbageholde en Undren over at Udgiveren i en Bog, der handler om Rosing, ikke nævner *Thorvaldsens* skønne Portrætrelieffer af Mand og Hustru, men ogsaa gaar udenom Bakkehusets Samlinger, hvor der bl. a. findes Thorvaldsens originale Haandtegning af Mad. Rosing foruden flere andre Minder om Skuespillerparret.

Louis Bobé.

Heibergske Familiebreve. Udg. af Morten Borup. (Udg. paa Bekostning af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie). Gyldendal. København 1942. 272 S.

Den lange Række af yderst værdifulde Brevsamlinger fra det Heibergske Hus, som i Aarenes Løb har set Lyset, har nu faaet et afsluttende Supplement i »*Heibergske Familiebreve*. Udgivne af Morten Borup«, der, bekostede af Det kongelige Selskab for Fædrelandets Historie, er udsendt af Gyldendal. Lektor Borup, som vil være Læseverdenen fordelagtig bekendt for sine omhyggelige Udgaver af J. P. Jacobsens Skrifter og af Georg og Edvard Brandes's Brevveksling med nordiske Forfattere og Videnskabsmænd, har under sine Forarbejder til en Biografi af J. L. Heiberg samlet alle bevarede Breve fra Digteren til hans Fader, den landsforviste P. A. Heiberg, samt Fru Gyllembourgs Breve til hendes Søn og Svigerdatter. Til disse to Hovedrækker kommer endvidere tre Ungdomsbreve fra J. L. Heiberg, et Brev fra Fru Gyllembourg til Søsteren Lise Jürgensen og endelig et Brev fra P. A. Heiberg til Sønnen samt et fra Johanne Luise Heiberg til hendes Svigermoder. Med disse 88 Breve, der stammer fra det Heibergske Privatarkiv i Rigsarkivet, Det kgl. Bibliotek og Teatermuseet, maa Materialet sikkert være udtømt. 25 af Brevene har helt eller delvis været trykt tidligere — i »Breve fra og til J. L. Heiberg« (1862) og i Fru Heibergs Erindringer. Borups Udgave fremlægger altsaa et betydeligt nyt Stof; den er i Modsætning til Brevsamlingen fra 1862 forsynet med en fyldig Kommentar og et ypperligt Register, der omfatter saavel Tekst som Noter. En kort, men klar og velskrevet Indledning giver en træffende Karakteristik af Korrespondenterne.

Første Halvdel af Bindet optages af Johan Ludvig Heibergs Breve. Hans treaarige Pariserophold (1819—1822) var endt med et Brud med Faderen, som havde været i fem Aar. Den gamle Peter Andreas havde nu gjort det første Skridt til en Forsoning, fremgaar det af Sønnens meget ydmyge Svar. Dermed var Forbindelsen atter etableret, og hele Rækken af unge Heibergs Breve er bevaret; det sidste er dateret 7. November 1840, et halvt Aar før Faderens Død. Hensigten med Brevene har været at holde den gamle Mand underrettet om, ikke blot hvad der forefaldt indenfor hans nærmeste Familie, men ogsaa om, hvad Nyt af Interesse der var hændt i Litteraturens og Politikens Verden i hans gamle Fædreland. Naar en Nutidslæzers Forventninger i nogen Grad bliver skuffede, skyldes det ikke blot, at det interessanteste af Brevstoffet allerede kendes fra 1862-Samlingen. Nej, afgørende er det, at Brevene gennemgaaende er skrevet uden større Oplagthed; Korrespondancen med Faderen var en kedelig Pligt, der skulde passes; Sønnen skriver hverken særlig hyppigt eller særlig langt. Undertiden kunde der gaa halve Aar mellem Brevene; man forstaar den gamle Fars bitre Beklagelser til *Tscherning*. Betegnende nok begynder de allerfleste med Undskyldninger; om flere af dem hedder det, at de er skrevet i Hast, og det bærer de ogsaa Spor af. Fra og med 12. November 1831 gaar Brevskriveren over til at benytte Fransk; den

Gamles Syn var paa det Tidspunkt saa stærkt svækket, at han maatte have en Fremmed til at læse dem for sig; han endte som blind.

Alligevel vil disse Breve i Kraft af J. L. Heibergs centrale Plads i dansk Aandsliv altid have deres store Interesse. De indeholder vigtige Bidrag til hans Skrifters Historie (bl. a. til »Syvsoverdage«, som ses at være planlagt 1829, men først blev færdigt 1840); politisk Nyt — Heiberg befandt sig i sin liberale Periode og haaner den hyperloyale *Blicher*; literære Begivenheder omtales som Overskous Lystspil, Gjengangerstriden og Kontroverserne med *Oehlenschläger*. Johan Ludvig fortæller om Faderens gamle Venner, og han sender Hilsener med de mange hjemlige Pariserfarere, der benyttede Lejligheden til at besøge deres berømte eksilerede Landsmand. Men nogen Fortrolighed herskede der ikke mellem Far og Søn. Særlig grelt kom dette frem, da P. A. Heiberg fik den Idé at arrangere et rigt Giftermaal for sin Søn. Han havde udset Generalkrigskommissær *Haagen Mathiesens* Adoptivdatter *Juliane Elise* som et passende Parti for Johan Ludvig, der paa Skromt syntes at gaa ind paa Planen, medens han i Virkeligheden havde sine Tanker ganske andre Steder. Ligesom tilfældigt hedder det 11. Januar 1831: »Dit af Juel malede Portrait hænger i Stuen hos Jfr. Pätges, en ung Skuespillerinde, som er i Huset hos min Moder«. Da havde Jomfru Hanne allerede i næsten otte Maaneder været installeret hos Fru Gyllembourg. 31. Juli samme Aar blev hun og Johan Ludvig viet i Slingerup Kirke. Først to Dage senere underrettede han sin intetanende Fader om sit Giftermaal, som han »ikke havde haft Tid« til at fortælle ham om i Forvejen! En Række af Brevene søger nu at overvinde gamle Heibergs Fordomme mod Skuespillerindestanden og at overbevise ham om, at det aldeles ikke gik an, hvad han aabenbart har forlangt, at den nygifte Frue tog sin Afsked fra Teatret. Ægtemanden vilde faa hele den offentlige Mening imod sig, hvis han overtalte sin Kone til et saadant Skridt.

Den Hjertevarme, som man forgæves søger i J. L. Heibergs Breve til Faderen, lyser til Gengæld paa hvert Blad i Fru Gyllembourgs Epistler til hendes »Børn«. Som bekendt skyldes det Teaterhistorikeren *Robert Neiiendams* Indgriben, at Størstedelen af denne Brevrække blev reddet fra Tilintetgørelsen. Foruden fire højt karakteristiske Breve fra Tiden før Sønnens Bryllup og et lille Efterslet fra Aarene 1839—1852 bestaar den af Brevene fra tre Somre: 1831, da de Nygifte tilbragte deres Hvedebrødsdage i Lyngby; 1833, da Fru Heiberg var paa Provinstourné med Kammerater fra Teatret (Heiberg fungerede som Sufflør), og 1836, da Ægteparret drog til Paris for at besøge P. A. Heiberg.

Fru Gyllembourgs Breve er fattige paa ydre Oplevelser, men rige paa Liv; de giver et meget tydeligt Indtryk af hendes stærkt sammensatte Personlighed. Langt de fleste af dem er rettet til Svigerdatteren, hvem hun overvælder med forelskede Udtryk for Beundring og Æmhed. Det er som om hun, der ogsaa har lidt under Sønnens kølige Natur, har trængt til et Menneske, for hvem hun har kunnet udøse sine Følelser uden at behøve at frygte for, at de ikke skulde blive besvaret. At Samlivet alligevel ikke er forløbet helt uden Gnidninger, røber Fru Gyllembourg flere Steder, hvor hun gør Afbigt for sin sygelige Æmfindtlighed. »Det er noget saa smerteligt, jeg kan ikke beskrive det, en Uro, en Ængstelse, en Raadvildhed, en Mangel paa Tillid til mig selv og Hvile i min Bevidsthed om mig selv, og dem jeg elsker« (S. 168). Et ensomt Menneskes stærke Længsel efter »Børnene« og Ængstelse for dem gaar gennem alle Brevene.

Husvæsen og Husførelse havde Fru Gyllembourg stor Interesse for. Det lader til, at alle praktiske Anliggender i Hjemmet har sorteret under den gamle Frue. Hun ser paa Lejlighed, regerer med Haandværkere, holder Hovedrengøring, saa at Huset staar paa den anden Ende, sørger for Tørv; hun

afgiver Rapporter om Tjenestepigerne og har i det hele et Øje med alt — lige fra Husholdningspengene til Pletterne paa Ludvigs hvide Benklæder.

Meget oplever hun som sagt ikke, men hun fortæller godt, hvad enten hun skildrer Kildeturene med de unge Buntzen'er til »den over Alting skønne Dyrehave« eller Søsterens lidt triste Præstegaard i Horbelev paa Falster. En afgjort Modsætning til sin Søn er hun ved sin Natursans og sin Forkærlighed for Friluftsliv og Sobade. Overfor Svigerdatterens just ikke præsentable Familie er hun mærkværdig fordomsfri og usnobbet, selv om det aabenbart ikke altid har været let at holde gode Miner til slet Spil i Samvær med den gnavne Madam Pätges.

En særlig varm Tone kommer der over hendes Breve, naar hun mindes sin passionerede Ungdomstid. Hun taler saaledes 1833 om dem, som Prof. *Smidth* kalder »Halvfemsindstyvere«, det er at sige: Folk som i Aarene 90 til 1800 vare studerende i Kjøbh. og indlemmede i Rahbeks og Samtidige Cirkler; Beundrere af Baggesen, lidt lette i Troen og Moralen; en Slags Folk som jeg i det Hele overmaade godt kan lide og moerer mig bedre med, end med de Fleste af en yngre Skole« (S. 151). Om »gl. Heiberg«, som hun kalder sin første Mand, skriver hun 1836: »Ak Gud! Den Talemaade — mit Hjerte bløder, kan jeg med Sandhed anvende naar jeg læser de Ytringer af Godhed for mig som han endnu bevarer. Vi Stakler! Havde han dog viist mig en Tusindedeel af denne Godhed den Tid da den havde kundet gjøre mig lykkelig! Jeg føler mig ret strafværdig imod ham. Og dog! Min Gyllembourg var saa god, han elskede mig saa høit! hvor kan jeg fortryde at have deelt og stræbt at forsøde hans ikke lykkelige Skjæbne!« (S. 185).

Fra den nygifte Fru Heiberg er der kun bevaret et eneste Brev, gengivet bogstavret af Udgiveren. Det er som skrevet af Shaws Pygmalion, før Professorens begyndte at tage sig af hendes Opdragelse.

Som det var at vente, er Kommentaren et omhyggeligt og solidt Arbejde. Men helt kan man aldrig faa Regnestykket til at gaa op; enhver Udgiver har været ude for den Situation at maatte lade forskellige Smaaproblemer i Teksten staa uløste hen. Lektor Borup er paa dette Punkt ærligere end de fleste af sine Kolleger; han markerer udtrykkeligt de Steder i sine Noter, hvor han maa blive den videbegærlige Læser Svar skyldig. I de fleste Tilfælde drejer det sig om inferiorer franske Personligheder, om hvem det med de hjemlige Hjælpemidler ikke er muligt at oplyse noget, eller om Citater af Samtidens Litteratur, som ikke har kunnet stedfæstes. Men de forskellige Spørgsmaalstegn ægger unægtelig en personalhistorisk Læsers Nysgerrighed. Hvem er »den gl. Militair«, som der spøgefuldt hentydes til S. 163? Og hvad menes der egentlig med, at den udmærkede Skuespillerinde, Jomfru *Henriette Jørgensen* paa Rejsen til Paris ledsages af »sin Broder, Hr. *Skram*« (den senere Jernbanedirektør Gustav Skram)? Det er ikke gennem Biografisk Leksikon muligt at faa Øje paa et saa nært Slægtskab mellem disse to. Her er nogle faa Supplementer til Kommentaren.

S. 10 omtaler Heiberg en »her i Byen bosat fransk Coiffeur, ved Navn *Causse*«. Da Lektor Borup ellers er gaaet ret vidt i Meddelelse af Oplysninger om de i Teksten forekommende Personer, kunde han maaske ogsaa have ofret en Note paa denne velmeriterede Frisør, der hed *Barthélemy Causse*, paa sine ældre Dage var Indehaver af den pudsige Titel Hofparfumeur, og som 50 Aar gl. døde i København 18. Dec. 1850.

S. 70 nævnes »Mr. Haffner et Mr. Sacher«. Borup gætter for den førstes Vedkommende paa den senere Højreminister *Wolfgang Haffner*, medens han melder Pas overfor den sidste. Som det vil fremgaa af Personalhistorisk Tidsskrift 9. VII. 71—72 drejer det sig om Sekondløjtnant i Ingeniørkorpset, Kammerjunker *Wentzel Haffner* (1810—1835) og hans Rejsefælle cand. jur. *Hans*

Carl Sager (1808—1885), senere Bagermester i København, sidst By- og Herredsfoged i Rudkøbing.

S. 95 fortæller Heiberg sin Bedstemor 18. Juni 1813, at han har faaet Nyheder om sin Far gennem »en Hr. Andersen, som har været Skibspræst i Vliessingen, og som i disse Dage er kommen hertil« fra Paris. Det er Skibspræsten for de danske Besætninger paa Napoleons Flaade i Scheldemundingen *Even Andersen* (1780—1841). Han nævnes i »Dagen« 1. Juni 1813 blandt ankomne Rejsende sammen med den danske Ekspeditionsstyrkes Chef, Admiral *J. van Dockum*; Officerer og Mandskab var netop samme Foraar blevet hjemkaldt af den danske Regering. Pastor Andersen gik til Norge efter 1814, blev Sognepræst til Næs i Hedemarken og senere til Vang; han kaldes i den norske Statskalender for Orlogsprøvt.

S. 160 hentyder Fru Gyllembourg til »Den arme fangne Greves Sang«. Mon det ikke skulde være Goethes Ballade »Das Blumlein Wunderschön«, hvis Undertitel er »Lied eines gefangenen Grafen«? Sikkert er det i al Fald, at Ordene S. 167: »Du behøver ikke at frygte for at komme til at male Potter«, sigter til Antonios energiske Replik, der ender Anden Handling i Oehlenschlägers »Correggio«: »Endnu engang — Saa vil jeg male Potter«.

Trykfejl kan selv den omhyggeligste ikke værgе sig imod. S. 4: »*Carsten Hauch* er kommen tilbage i disse Dage, og desværre med et Barn mindre, end da han reiste ud«. Kommentaren til dette Sted viser, at der naturligvis skal læses *Been* for *Barn*. Naar det S. 240 i en Note om Generalsuperintendent i Gotha *Karl Gottlieb Breitschneider* hedder, at han var »geologisk Forfatter i rationalistisk Aand«, er Meningen: teologisk.

H. Topsøe-Jensen.

Jean Anker: Otto Friderich Müller. Et Bidrag til den biologiske Forsknings Historie i det attende Aarhundrede. 1. Bd. Barndom, Studenter- og Hovmestertid (1730—67). (Acta Historica Scientiarum Naturalium et Medicinalium editit Bibliotheca Universitatis Hauniensis, vol. II). Kbh. 1943. 8vo. (XII — 317 S. — 1 Tvl.). (Disp.). (Munksgaard).

Fra personalhistorisk Side vil man med Glæde hilse den Begivenhed, som man jo desværre maa kalde det, at en Doktordisputats har et saa slægtshistorisk Præg som den Biografi af *Otto Friderich Müller*, hvormed Overbibliotekar Jean Anker har erhvervet den højeste akademiske Værdighed. Forfatteren betoner med Rette i sit Forord, at Slægten ved Siden af Opdragelse og Milieu har »sin berettigede Plads i den aandshistoriske Biografi«, og man deler ganske hans Beklagelse af, at dette Synspunkt ikke altid er blevet anerkendt, men at man tværtimod har hævdet den Opfattelse, at dette var Sagen uvedkommende. Kendskabet til Slægtsforholdene, saaledes som vi finder dem udredet paa Ahnetavlen, er da en af Forudsætningerne, og ikke den ringeste, for at kunne forstaa og forklare en Persons Psyke. Her støder man imidlertid, som Forfatteren videre fremhæver, paa de Vanskeligheder, der ligger i, at det slægts-historiske Materiale, der kan fremskaffes, er for mangelfuldt til virkelig at kunne udnyttes til dette Formaal.

Overbibliotekar Ankers Bog rummer foruden det zoologisk-historiske Stof, hvis Værdi har bevirket Disputatsens Antagelse, mange udmærket gennemførte og velskrevne Milieuskildringer, og maa betegnes som et for en ikke Faghistoriker fortrinligt Arbejde, tiltællt paa udmærket Maade og i en let læselig Form. At der fra historisk Side kan rejses ikke uvægtige Indvendinger imod Fremstillingens Bredde, en vis Imponerethed af det historiske Stof og Tilbøjelighed til Anvendelse af temmeligt gængse og intetsigende Epiteta, kan ikke undre og forringer ikke Betydningen af f. Eks. Dr. Ankers Redegørelse for en Hovmesters Arbejde og Vilkaar eller det Indblik, han derved giver, i den Ud-

dannelse, som blev en ung Adelsmand til Del omkring 1760, hvortil Frederiksdal-Arkivets righoldige Brevsamlinger har leveret det interessanteste Materiale.

Ogsaa det Afsnit, der vedrører Otto Friderich Müllers Slægt, rummer, som dette Tidsskrifts Læsere vil erindre fra Forfatterens Afhandling om Emnet i Aargang 1941, mange værdifulde Enkeltheder, og de slægtshistoriske Undersøgelser er foretaget med stor Grundighed og gennemgaaende fuld Udnyttelse af det til Raadighed staaende Kildestof. Supplerende Bemærkninger kan naturligvis gøres hist og her, og navnlig præges ogsaa dette Afsnit af den almindelige Tendens til at lade sig imponere af et Stof, overfor hvilket Forfatteren naturligt maa staa som Lægmand.

Saaledes fremhæves det S. 21 vel kraftigt i Anledning af Købmand *Jacob Udsens* Ægteskab med Raadmand *Niels Lauridsens Foghs* Datter *Karen*, at han derved befæstede sin Tilknytning til den Inderkreds af Byens mest ansete Borgere, hvis Medlemmer, selskabeligt eksklusive, som de var, altid søgte deres Ægtefælle indenfor deres eget Samfundslag. Der er heri intet mærkværdigt; tværtimod er netop den ringe Konneks mellem de forskellige Befolkningslag i høj Grad karakteristisk for Købstædernes Befolkning i det 18. Aarhundrede og tidligere; det er jo den skarpe Lagdeling, der betinger de udprægede Købmandsslægter, Guldsmedeslægter, Bogbinderslægter eller Snedker- og Malerdynastier, som er saa velkendte for Slægtsforskeren; og den skarpe Standsadskillelse, med alt hvad deraf fulgte af Standshovmod og Standsegoisme, men ogsaa af gensidig Hjælp og kollegial Støtte, er ikke begrænset til Købstadbefolkningen alene; Bønderne og de intellektuelle Lag har forholdt sig paa samme Maade. Lagdelingen er et af de mest fremtrædende Træk i dansk slægtshistorisk Udvikling i ældre Tid.

S. 27 fremhæver Forfatteren, tydeligvis for at understrege de vanskelige økonomiske Kaar i O. F. Müllers Barndomshjem, at Formuen ved Skiftet efter Morfaderen kun beløb sig til 1600 Daler. Selvom Forholdet mellem Pengenes Købekraft før og nu hører til et af de mest ømtaalelige Problemer inden for Historieforskningen, om hvilket man derfor kun tør udtale sig med den største Varsomhed, saalænge de omfattende Prisundersøgelser, som er i Gang, ikke er afsluttede, saa kan man vist uden større Risiko anslaa Værdien til mindst 16.000 Kr. i vore Penge, vel at mærke før denne Krigs Udbrud. Forfatteren vilde imidlertid, selvom hans Forsigtighed fraaadede ham at berøre dette Forhold, have haft en Mulighed for at danne sig et bedre funderet Skøn over Beløbets Størrelse ved at sammenligne det med den Sum af 184 Rdlr., som O. F. Müllers Fader oppebar i aarlig Gage som Hoftrompeter; i ni Aar har *Joachim Müller* maattet blæse Fanfarer ved de kongelige Tafler, før han havde tjent 1600 Rdlr. Dertil kommer, at man ved Bedømmelsen af Boets Størrelse bør tage Hensyn til, at en Del af Aktiverne bestaar af et Varelager, som rimeligvis under Hensyntagen til, at Enken skulde videreføre Forretningen, er ansat under den virkelige Værdi.

Et pudsigt Fejlgreb i den genealogiske Terminologi forekommer S. 30, hvor Forfatteren oplyser, at Müller ikke efterlod »direkte Efterslægt«. Udtrykket er formentlig paavirket af den ofte anvendte Udtryksform: »Han nedstammer i lige Linie fra den eller den, som i Virkeligheden beror paa en Sammenblanding af Begreberne. To Personer kan være beslægtede med hinanden i lige Linie — dvs. at x stammer fra y — eller de kan være beslægtede i Sidelinien, dvs. at x og y begge stammer fra z , men x kan kun stamme fra y i lige Linie, hvad enten denne Linie saa er kognatisk eller rent agnatisk. Det er jo Afstamningen, som gør Linien lige.

Af Ting af mere perifer Art kan endnu nævnes Forfatterens Henvisninger, som man kunde have ønsket arrangeret paa en mere bekvem og praktisk Maade, end sket er. Dr. Anker har her benyttet den Regel kun at anføre Titlen paa

et bestemt Værk, første Gang det forekommer, alle senere Henvisninger til samme Værk faar saa følgende Form: »Se det Side x Note y anførte Skrift Side z«. Den eneste gyldige Grund man har til at fastholde en typografisk set saa uheldig og uskøn Skik som den at anbringe sit Noteapparat i Fodnoter under Teksten i Stedet for i et samlet Noteafsnit bag i Bogen, er jo dog netop den, at man vil spare Læseren for at skulle slaa op et andet Sted. Det undrer at se en praktisk Biblioteksmand anvende et saa tidsrøvende Princip, som ovenikøbet kan rumme en yderligere Fejlkilde. Det samme gælder Forfatterens Omtale af sin Artikel om Müllers Slægt i nærværende Tidsskrift, idet det kun Side 14 anføres, hvor Afhandlingen er trykt. De øvrige Henvisninger til Forfatterens »Skrift« om dette Emne vil — saa meget mere som Udtrykket Skrift er anvendt i Stedet for Artikel, resp. Afhandling — uvægerligt medføre, at den paagældende Artikel af det bibliotekssøgende Publikum vil blive forlangt som et selvstændigt Skrift.

Det afgørende Spørgsmaal, som rejser sig ved Behandlingen af det slægts-historiske Afsnit af Dr. Ankers Bog, er imidlertid, hvorvidt Udredningen af Müllers Slægtsforhold giver noget Bidrag til Belysningen af hans Genotype, med andre Ord om det derigennem er muligt at naa til en dybere Forstaaelse af Müllers Karakter, til en Paavisning af, hvorfra han havde sine sjældne Forskervner. Lige saa klart, som Forfatteren i sit Forord har opstillet dette Problem, lige saa blankt forekommer det Anmelderen, at han har givet op overfor det. De Indvendinger, der kan rejses imod Behandlingen af Stoffet er for det første, at der mangler Konklusioner. I det store og hele har Forfatteren her, som iøvrigt gennemgaaende i sin Bog, fremlagt et Materiale og overladt Læseren at regne ud, hvad det giver. Man bedes ikke skyde paa Pianisten.

En anden Hovedindvending gælder Metoden, hvor Forfatteren har opereret ud fra Grundsætningen: »det som interesserer [ham] i denne Sammenhæng«. Som Følge heraf meddeles der — med hyppige Digressioner — en ret springende og tilfældig Oversigt over en Del af O. F. Müllers mødrene Slægtninge, hvorved Forfatteren især lægger Hovedvægten paa Müllers Mor-moder *Karen Nielsdatter Fogh* og de af hendes Efterslægt af Familien *Hornemann*, som naaede frem til mere ansete Positioner. Gennemgangen slutter med en Omtale af Müllers Fader, Farfader og dennes Fader — hvor Forfatteren har Fortjenesten af at have paavist Traditionens Urigtighed — og af Joachim Müllers to tidligere Ægteskaber, hans Børn af disse, og endelig O. F. Müllers Helsøskende og enkelte af disses Børn og Børnebørn.

Fra et personalhistorisk Synspunkt rummer dette Afsnit en Masse værdifulde Detailler, men til Løsningen af det stillede Problem synes den anvendte Fremgangsmaade ganske uholdbar. Dersom vi ved Slægtsundersøgelser skal naa frem til at tegne Baggrunden for Probandens legemlige og sjælelige Egenskaber, saa maa vi behandle alle Faktorer ligeligt. Den genealogiske Fremstillingsform, som skal anvendes ved genetiske Undersøgelser, er Konsanguinitets-tavlen, hvortil det paagældende Afsnit kun kan betegnes som et Tilløb. Vi skal altsaa, med ligelig Behandling af alle de for Undersøgelsen nødvendige Detailler, have udredet Probandens Ahner og disses samlede Efterslægt inden for visse Grænser, baade i op- og nedstigende Linie. Opad vil det vel være det rimeligste at gaa til Oldeforældrene, nedad maa man formentlig medtage i hvert Fald en Generation under Probanden. — Naar man har opstillet dette Materiale ganske skematisk, og den teoretiske Genealogi har fundet en brugelig Metode hertil, saa gælder det at samle alle betydningsfulde Oplysninger om disse Personer, og først da har man en teoretisk Mulighed for at naa til et Resultat. Naar man saa ovenikøbet er saa heldig som i det foreliggende Tilfælde flere Gange at have Halvsøskendeflokke at operere med, saa stiger Chancerne yderligere for af den samlede Arvemasse at udskille de for Probanden karakteristiske Træk og følge disses Vej gennem Slægten.

Det Resultat, som Dr. Anker kommer til, nemlig at de videnskabelige Anlæg hos O. F. Müller er en Arv fra Moderen og dennes Moder Karen Nielsdatter Fogh er meget bestikkende og højst sandsynligt, men der er ikke gjort Forsøg paa at bevise det. Vi ved nemlig overhovedet intet om O. F. Müllers fædrene Slægt bortset fra Forekomsten af et ubestrideligt kunstnerisk Anlæg. Det er ikke klarlagt, hvilke Egenskaber Efterkommerne af O. F. Müllers Halvsøster besad — har der her været videnskabelige Anlæg, saa turde Teorien om Karen Nielsdatter straks være mere problematisk. Har der overhovedet ikke været videnskabelige Anlæg i Müllers fædrene Slægt? Skyldes Müllers fremragende Forskervener eventuelt Kombinationen af de fædrene kunstneriske (musikalske) og mødrene videnskabelige Gener? Alt sammen Spørgsmaal, til hvis Løsning det fremlagte Materiale er for spinkelt.

Hertil kommer saa de foran fremhævede Vanskeligheder, at Materialet i sig selv intet giver til Spørgsmaalenes Besvarelse. Ogsaa den negative Konklusion er dog imidlertid et Resultat. Det er meget interessant, personalhistorisk set, at faa samlet Oplysninger, som dem Dr. Anker bringer f. Eks. om Niels Lauridsen Fogh; vi faar at vide, hvornaar han blev født og døde, hvornaar han begyndte sin Handelsvirksomhed (han tog forøvrigt først Borgerskab 27. Jan. 1676, jfr. H. Friis-Petersen: Embeds- og Bestillingsmænd i Aarhus, S. 44 i Ny kgl. Saml. Nr. 3713 Kvart), blev Raadmand, lod Katedralskolen istandsætte osv. osv., men om det, som interesserer i denne Sammenhæng, siger disse Oplysninger overhovedet intet. De siger højst, at han har været en dygtig (eller heldig) Forretningsmand. Dr. Anker vil gerne se et Vidnesbyrd om aandelige Interesser i Katedralskolens Istandsættelse, men er det ikke en lidt tvivlsom Slutning — gode Gerninger havde dog fortsat deres Betydning for det sjælelige Velvære og den usikre Fremtid efter det jordiske Livs Afslutning.

At Materialet i sig selv er ufuldstændigt, kan selvsagt ikke bebrejdes Dr. Anker — ultra posse nemo obligatur, men de Træk, der muligvis findes, er ikke engang altid draget frem. Saaledes fremgaar det S. 30, at der var Periculum in mora ved Joachim Müllers Vielse til Margrete Udsen, hvad Dr. Anker diskret undlader at bemærke. Selvom man ikke skal lægge alt for stor Vægt paa en saa hyppigt forekommende Foreteelse, saa er det dog værd at bemærke, at han havde været gift to Gange før, saaledes at dette Træk fortæller os lidt mere om Manden selv end det, at han fik Gagepaalæg sammen med de andre Hoftrumpetere i 1736.

Forudsætter man imidlertid, at Dr. Ankers Hovedresultat er rigtigt, saa er det imidlertid af ikke ringe Betydning, fordi det synes en Bekræftelse paa Lægmandserfaring om, at Sønner ofte slægter paa Moderens Side — meget ofte synes Morfaderen eller en af hans Søkende at besidde væsentlige Træk, som gaar igen hos Probanden. Det er Iagttagelser af denne Art, som — i Forbindelse naturligvis med det Incitament som Arvelighedsforskningen som saadan har betydet ogsaa for genealogisk Forskning — har virket fremmende paa Studiet af Ahnetavlen, og som yderligere vil øge Interessen ogsaa for Konsanguinitetstavlen.

Disputatser som den foreliggende og som den om J. Th. Lundbye, som Dr. Ib Ostenfeldt for nogle Aar siden fremlagde, er af ikke ringe Betydning for Forskningens Videreførelse. Selvom der hersker Uenighed om Metode og Resultat, saa kan den Værdi dog ikke omdiskuteres, der ligger i, at disse Emner inddrages til Behandling, og at Naturvidenskabsmænd paa denne Maade søger at nyttiggøre historisk Stof og Historiens Resultater. Det er Samarbejdet mellem Disciplinerne, der vil bære Frugt.

Albert Fabritius.

Louis E. Grandjean: Fra Dauphiné til Fredericia. Fem smaa personalhistoriske Essay om Slægten Armand fra la Motte-Chalencçon m. m. Fredericia (Sorø) 1941. 8vo. (35 S.) (Dambæks Boghandel, Fredericia).

I et lille Hæfte har Louis E. Grandjean, hvis personalhistoriske flair og grundige Undersøgelser vil være Læserne bekendt fra tidligere Skrifter, fremlagt nogle overordentlig interessante og dygtigt gennemførte Studier over Slægten *Armand (Herman)* fra la Motte-Chalencçon, hvortil slutter sig en interessant Udredning af de (mindst) fem forskellige Slægter af Navnet, som har fæstet Rod i Danmark.

Da disse Smaaafhandlinger udtrykkeligt er betegnet som Essays, og Forfatteren end ydermere kun vil have dem betragtet som Udgangspunktet for en Bearbejdelse af Slægten Armands Genealogi, vil der være mindre Anledning til her at anke over den noget ujævne Behandling af Steds- og andre Angivelser, og Udeladelsen af Navneregistret. Derimod maa det beklages, at det anvendte Billedstof ikke er reproduceret paa fuldt tilfredsstillende Maade.

Slægten, der føres tilbage til *Jean Armand* (d. 1731), hvis Vandringer Forfatteren med Ihærdighed har sporet fra la Motte-Chalencçon over Genève og Neuhaldeleben i Sachsen til Berlin, har vel især for de ældre Leds Vedkommende ikke formaaet at hæve sig over Jævnmaalet. Den har dog saa megen større Interesse, som dens Bane har været den typiske for de Slægter, der hellere vilde give Afkald paa Fædrelandet og den rolige Tilværelse i hjemlige Egne end at afsværge deres Tro, og man kommer ved denne som ved Forfatterens egen Familie tilbage til det oftere rejste Spørgsmaal, hvorledes det dog er muligt, at et Folkelegeme i blind Fanatisme og taabelig Intolerance har Raad til at støde saa megen kunstnerisk og anden intellektuel Begavelse, saa stor haandværksmæssig Teknik og vel uddannet Arbejdskraft fra sig, som disse franske Refugié-Slægter repræsenterer. Ser man paa, hvilke værdifulde Elementer franske Emigrantslægter har tilført dansk Kultur, eller hvad de har betydet for tyske Smaastater og ikke mindst for Preussens Opbygning og dets Byerhverv i første Halvdel af det 18. Aarhundrede, vil man vistnok finde, at Frankrig ved det Nantiske Edikts Ophævelse har bidraget til at dygtiggøre sin opkommende Naboer.

Albert Fabritius.

SPØRGSMÅAL

(Mulige Svar paa Spørgsmaal bedes indsendt til Redaktionen, der vil lade Svarene gaa videre til Forespørgerne og offentliggøre dem i Tidsskriftet).

FRIIS

Kan noen dansk genealog gi noe bidrag til positiv eller negativ løsning av spørsmålet om en mulig slektsforbindelse mellem den *Eggert Friis* som var rådmann i Svendborg 1499 og 1502 (se D. A. A. 1886, s. 122 og 1942, II, s. 65), og den *Mads Lucassen Friis* som døde som rådmann i Svendborg 1682? I »Uddrag af dansk-norske Slægter Friis« (Kra. 1911) har oberstløjtnant *Otto Hjort* stillet en hypotese om en sådan forbindelse som det er av viktighet å få be- eller avkreftet.

Jacob Friis.

TIL MEDLEMMERNE

Da der foreligger et mindre Restoplæg af det af Læge Otto Fr. Arends i 1932 udgivne Værk »Gejstligheden i Slesvig og Holsten fra Reformationen til

1864«, har Udgiveren og Forlaget vist Samfundet den Venlighed at tilbyde Samfundets Medlemmer dette Værk, tre Bind, for den billige Pris af Kr. 4.— (oprindelig Pris Kr. 15.—, senere nedsat til Kr. 7.—). Bestillinger kan afgives direkte til Forlaget, Ejnar Munksgaard, Nørregade 6, København K.

Et af vore Medlemmer har været saa uheldig at forkomme sit Eksempplar af Tidsskriftets 50. Aargang, (9. R., Bind 2, Hæfte 1), hvilket Hæfte er udsolgt fra Forlaget. Vedkommende Medlem vil være meget taknemlig, om en eller anden skulde være i den heldige Situation at ligge inde med et over-talligt Eksempplar, som kunde overlades ham. Meddelelse bedes sendt til Samfundets Sekretær.

Medlemmer af Samfundets Bestyrelse, Bibliotekar ved det kgl. Bibliotek, mag. art. *Albert Fabritius* og Arkivar i Rigsarkivet, Dr. theol. *Bjørn Kornrup* er, hhv. under 26. Marts og 15. Juni d. A., udnævnte til korresponderende Medlemmer af Personhistoriska Samfundet i Stockholm.

Medlemmernes Opmærksomhed henledes paa, at Samfundets Sekretær har forandret Stillingsbetegnelse fra Hovedarkivar til Museumsinspektør (ved Dansk Post- og Telegrafmuseum).

DR. K. CARØE:

DEN DANSKE LÆGESTAND I—V.

- I. Doktorer og Licentiater 1479—1788.
- II. Kirurger 1738—1785.
- III. Den danske Lægestand 1786—1838.
- IV. Den danske Lægestand.
Supplementsbind til 7 Udg. (Læger, der har taget Eksamen efter 30. Januar 1838 og er døde inden 1. Januar 1901).
- V. Supplementsbind til I—IV.
I—V Kr. 8,—. Enkelte Bind Kr 2,—.

HENRY BRUUN:

DANMARKS AMTSFORVALTERE 1660—1848

Kr. 3,25.

FRITZ JÜRGENSEN WEST:

DE KONGELIGE AMTMÆND I HERTUGDØMMET
SLESVIG 1660—1864

Kr. 2,—.

INDHOLDSFORTEGNELSE
TIL PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFTS
FØRSTE 50 BIND

1.—9. Række II (1880—1929)

Kr. 2,—.

samt

FORTEGNELSE OVER
LITTERÆRE ARBEJDER AF LOUIS BOBÉ

Udarbejdet af ØJVIND ANDREASEN, cand. mag.

Kr. 2,—.

Henvendelse sker til Ejnar Munksgaards Forlag, Nørregade 6,
København K., Tlf. Central 6970.

TO HOVEDVÆRKER

DANMARKS RIGES BREVE

Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab under Ledelse af Franz Blatt. Hidtil er udkommet: 2den Række, Bind 1—5, Kr. 60,—.

Alle bevarede Breve og Aktstykker vedrørende Danmarks Historie fra 1250—1305 er samlet i Oversættelse til Nutidsdansk i disse fem Bind. Dette uhyre vigtige Kildestof til Danmarks Middelalderhistorie er her for første Gang gjort tilgængeligt i sin Helhed for Lægmand. Hvert Bind er inddelt paa en nem og overskuelig Maade og desuden forsynet med praktiske og udførlige Registre.

Of de vil blive alle Bibliotekers Eje, og enhver Dansk, der ønsker at vide, hvad der egentlig staar i Rigsarkivets gamle Dokumenter, kan nu gaa til selve Kilderne for vor Viden om Danmarks Middelalder. Han kan læse selv — han kan dømme selv. (Prof., Dr. phil. Hartvig Frisch i Socialdemokraten).

Der hænger i selve Brevene noget af Tidens egen Luft, som selv den bedste Historieskriver ikke faar med paa samme Maade.

(Prof., Dr. theol. Hal Koch i Nationaltidende).

Enhver, der vil lære sit Folks Udvikling at kende, maa altsaa gribe til dette Værk.

(Aarhus Amtstidende).

Vidt forskellige Omraader af Datidens Liv afspejler sig, som man ser, i de gamle Breve.

(Red. Chr. Kirchhoff-Larsen i Børsen).

En Introduktion til DANMARKS RIGES BREVE er lige udkommet:

Franz Blatt: Under vor Haand og Segl. Kr. 2,—.

JOHS. NØRVIG

STEEN STEENSEN BLICHER

Hans Liv og Værker. Kr. 16,—.

Nørvigs Bog er fængslende at læse. Den følger Blicher fra Vuggen til Graven, og hans Digning skildres i kronologisk Sammenhæng med hans Liv.

(Hobro Venstreblad).

Johannes Nørvig er udmærket fortrolig ogsaa med Blichers Forudsætninger i den hjemlige saavel som i den fremmede Litteratur.

(Professor Ernst Frandsen i Aarhus Stifttidende).

EJNAR MUNKSGAARDS FORLAG